

Maja Hakl*

*Šolski zvezek moje babice iz šolskega leta 1955-56
(Oš Šalovci v Prekmurju)*

*My grandmother's school exercise book from the 1955-56 school year
(Primary school Šalovci in Prekmurje)*

*A nagymamám iskolafüzete az 1955-56-os tanévből (a muravidéki
Šalovci általános iskolája)*

Povzetek

Prispevek predstavlja šolski zvezek za spise z osnovne šole v Prekmurju. Vanj je avtoričina babica v šolskem letu leta 1955/56 pisala spise, ki razkrivajo tedanje razmere in življenje na vasi. S tem je šolski zvezek dobil za avtorico povsem nov pomen. Zvezek in ustni vir dopolnjujeta vpogled v osnovnošolska leta na podeželju v 50. letih 20. stoletja. Skozi leta ljudje zorimo, naše razmišljanje in odnos do predmetov se spreminjata, prednosti dajemo drugim stvarim. Namen pričujočega članka je tako predstaviti vsebino zvezka ter posebnosti, ki jih skriva.

Abstract

This article presents an exercise book for compositions at a primary school in Prekmurje. The exercise book was used by the author's grandmother in the school year 1955/56 for essays about the life in the village at that time. In this way the exercise book acquired a whole new meaning for the author. Both the exercise book and the oral source enhance our image of rural primary schools in the 1950s. People mature through the years, our thinking and attitude to objects change and we give priority to different things. The aim of this article is to present both the content of the exercise books and what it reveals.

Šolski zvezek, zanimiva reč. Danes zagotovo nepogrešljiva potreščina vsakega šolarja – tako osnovnošolca, dijaka, ne nazadnje tudi študenta in odraslih, ki so na kakršenkoli način vključeni v sistem izobraževanja. Toda kaj pravzaprav je šolski zvezek? Zakaj je pomemben oziroma zanimiv? Kakšen pomen mu pripisujejo šolarji? Odgovore, še posebej na slednje vprašanje, sem skušala dobiti od obiskovalcev (predvsem osnovnošolcev) Slovenskega šolskega muzeja, ki so si med novembrom 2011 in oktobrom 2012 ogledali razstavo *Zgodbe šolskih zvezkov: pogledi na razvoj šolskih zvezkov na Slovenskem od srede 19. stoletja naprej*. Vsakič znova je bilo zanimivo spoznanje,

* Maja Hakl, univ. dipl. zgod., zunanja sodelavka SŠM, Ljubljana, e pošta: haklmaja@gmail.com

Evangeličanska verska šola zgrajena leta 1914. Od leta 1930 je v teh prostorih delovala državna ljudska šola. (SŠM, fototeka)

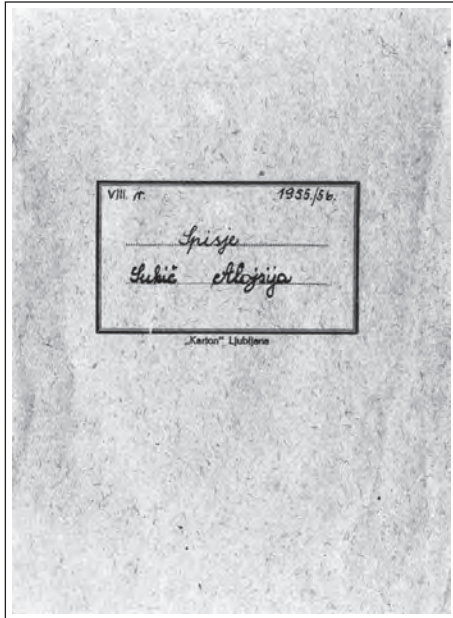
da je danes otrokom pomembna zunanja podoba zvezka, torej da so barvni, porisani z modernimi motivi, skratka privlačni na prvi pogled. Skoraj vsi so si bili enotni, da jih uporabljajo za zapisovanje učne snovi, da jim služijo kot učni pripomoček. Toda globlji pomen jim je pripisal le redki osnovnošolec.

Odraslim predstavlja šolski zvezek velikokrat spomin. Spomin na čas, ko so sami gredli šolske klopi. Toda, če se poglobimo v posamezne zvezke, vidimo, da ti skrivajo v sebi še kaj več, kot le spomine. Kot primer je v nadaljevanju predstavljen šolski zvezek za spise, ki ga je v šolskem letu 1955/56 uporabljala učenka Alojzija Sukič na osnovni šoli Šalovci v Prekmurju.

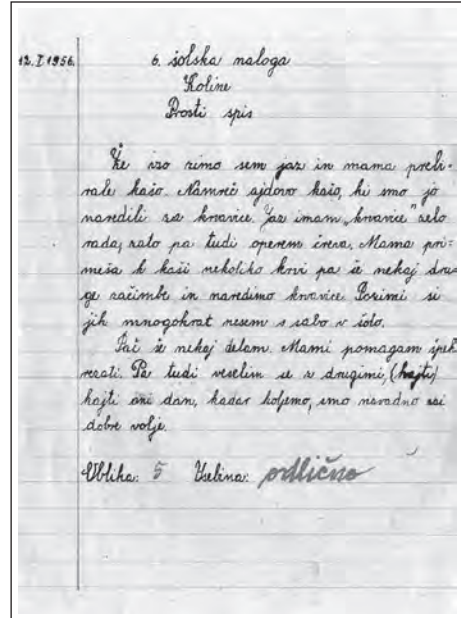
Osnovna šola Šalovci

Ko primemo nek šolski zvezek v roke, so navadno prvi podatki, ki jih izvemo ime učenca, razred, šolsko leto in predmet, pri katerem se je dotični zvezek uporabljal, kajti vsi ti podatki so razvidni večinoma že iz platnice, ali pa vsaj prve strani. Redkeje je na prvi pogled prepoznavno iz katerega predela Slovenije prihaja zvezek. Toda, ko imamo enkrat tudi ta podatek, se nam postavijo nova vprašanja: Katero šolo je obiskoval lastnik zvezka? Kdo ga je poučeval? Vprašanja, na katera lahko najdemo odgovore.

Alojzija Sukič je med letoma 1948 in 1956 obiskovala osnovno šolo v Šalovcih v Prekmurju. Šalovci so danes majhno obcestno naselje, ki leži na severovzhodnem delu Goričkega. Medtem ko se osrednji del naselja razprostira v široki dolini ob sotočju

Naslovnica zvezka 1955/56
(hrani Alojzija Šantavec)

Primer spisa iz šolskega zvezka (hrani
Alojzija Šantavec)

Peskovskega in Adrijanskega potoka ter Velike Krke ob cesti Murska Sobota – Hodoš, se manjši zaselki širijo po zloznih pobočjih Šalovskega brega na jugu in Kutošovega brega na severu. In čeprav so bili Šalovci v 19. stoletju celo največje naselje na Goričkem, so danes razmere drugačne. V obdobju od 1910 do 1991 se je tako npr. število prebivalcev zmanjšalo za kar 47,4%.¹

Prvo šolsko poslopje bilo v Šalovcih zgrajeno leta 1883. Služilo je kot evangeličanska verska šola² vse do leta 1913, ko je bila evangeličanska verska občina na pritisk ministrstva prosvete primorana po predpisih za šolska poslopja zgraditi novo šolo. Stara šolska stavba, ki je bila lesena, namreč že kmalu več ni odgovarjala higieničnim razmeram. Pouk v prostorih nove šole se je pričel leta 1914 še pred prvo svetovno vojno, medtem ko so staro šolo skupaj z zemljiščem prodali. Leta 1930 so na podlagi novega šolskega zakona združili evangeličansko in katoliško šolo v državno osnovno šolo s tremi oddelki (prostore je dobila v bivši evangeličanski šoli zgrajeni leta 1914), kot upravitelj

1 Enciklopedija Slovenije, zvezek 13: Š-T, 1999, str. 6.

2 Šolo so prvotno obiskovali učenci obeh veroizpovedi (katoliške in evangeličanske). Ko je prišlo leta 1910 med katoličani in evangeličani do spora v verskem oziru, so slednji iz svoje šole izključili katoliške otroke, ki so bili tako primorani zopet obiskovati šolo na Hodošu in kasneje v Velikih Dolencih, dokler niso leta 1913 dobili v Šalovcih svoje šole. Slovenski šolski muzej (v nadaljevanju SŠM), Dokumentacijska zbirka, Mapa osnovne šole Šalovci, Zgodovina rim. kat. osnovne šole v Šalovcih.

pa je bil imenovan učitelj Aladar Makari, pred tem upravitelj evangeličanske verske šole.³

Med letoma 1948 in 1956, ko je šolo v Šalovcih obiskovala Alojzija Sukič, je Aladar Makari še vedno poučeval. Njegova bivša učenka se ga spominja kot zelo dobrega in hkrati strogega učitelja, ki je znal svoje učence nagraditi in nenazadnje tudi kaznovati. Spodbujal jih je pri učenju, jih v okviru pouka popeljal v gozd nabirat gobe, šipek idr. Še posebej se rada spominja, kako je iz nabranega šipka kuhal marmelado ter jo nato postregel svojim učencem.⁴

Šolski zvezek za spise

Šolski zvezek za spise, ki ga je v šolskem letu 1955/56 uporabljala učenka Alojzija Sukič ima le borih 16 strani. Vsebinsko tvori skupaj deset prostih spisov, ki so nastali v obdobju od 4. oktobra 1955 do 19. aprila 1956. Če podrobneje pogledamo naslove (*Moje počitnice, Kako smo kopali krompir, Na paši, Dan mrtvih, Naš sadovnjak, Koline, Zimsko veselje, Pust, Naš vrt, Prvo spomladansko opravilo*), kmalu ugotovimo, da nam spisi, ki so v primerjavi z današnjimi precej krajši, predstavljajo vsakdanje življenje. Zanimivo je sicer, da ni noben ideološko obarvan, toda po drugi strani nam ravno tovrstni spisi, ki prikazujejo vsakdanjik otrok in njihovih staršev, dajejo vpogled v življenje na podeželju v 50-ih letih 20. stoletja.

In kaj razkriva zvezek učenke Alojzije? Že prvi spis, naslovljen *Moje počitnice*, nam kaže, da poletne počitnice, niso bile čas za lenarjenje, temveč za delo. Pomagati je bilo treba staršem, peljati krave na pašo, pospravljati seno in otavo, ob času žetve metati *povresla*, medtem ko je ob največji vročini prišla prav ohladitev v reki Veliki Krki, ki teče skozi Šalovce. Kot dodatno zanimivost nam spis razkriva še časovni podatek, in sicer se je šolsko leto 1954/55 končalo 20. junija, ponovno pa so učenci sedli za šolske klopi 6. septembra.

Raznovrstno delo je otroke spremljalo tudi v času šole, toda kot nam prikazuje vsebina zvezka, so si ta čas znali popestriti. Ko jih je npr. več skupaj paslo krave, so se igrali razne igre, kurili ogenj, pekli krompir, kostanj ipd. Hkrati pa so se zavedali, da je treba za živino lepo poskrbeti. Delo ni počivalo niti v zimskem času. Dekleta so tako pomagala materam pri kuhanju, lupljenju semen, šivanju, tudi predenju. V času kolin je bilo treba rezati salo ter za pripravo krvavic poskrbeti za oprana čreva in prebrano ajdovo kašo.

Spis z naslovom *Pust*, nas opozori na »borovo gostijo« oziroma »borovo gostüvanje«. Gre za pustno šego, značilno za Prekmurje, ki uprizarja poroko fanta ali dekleta z borom. Prvotno je bila v navadi v evangeličanskih vaseh. Če v predpustnem času (med božičem in pepelnico) v vasi ni bilo poroke, so pozvačini po širši okolici vabili na borovo gostüvanje ter se ob tem šalili in pustili obdarovati. Na pustno nedeljo so po vasi vlekli s cvetjem okrašen bor ali smreko, na katerem sta sedela ženin oziroma nevesta.

3 SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa osnovne šole Šalovci, Zgodovina državne ljudske šole Šalovci Prekmurje.

4 Šantavec, Alojzija, 2013.

Temu sta sledila simbolična poroka s podukom o zakonskem življenju ter gostija z zabavo.⁵ Šega je živa še danes, toda bolj kot prireditvev.

Zadnji spis v zvezku nosi naslov *Prvo spomladansko delo* in opozarja na delo, ki po dolgi zimi čaka kmeta. Tako je treba npr. pripraviti in popraviti vso potrebno orodje, pognojiti polja, posejati oves ali ječmen, poskrbeti za sadovnjak in še mnogo drugega.

Za zaključek

Če povzamemo vseh deset spisov v celoto, lahko rečemo, da nam ti zelo zgovorno prikazujejo ne tako preprosto življenje na podeželju, ki so ga živeli ljudje v 50-ih letih 20. stoletja v Šalovcih. Otroci so bili doma nepogrešljiva pomoč ter so čutili odgovornost do dela. In čeprav tega nikoli ni zmanjkalo, so si znali popestriti vsakdan. V primerjavi z današnjim časom, so preživljali veliko več časa v naravi in ob tem urili svojo domišljijo v izumljanju novih iger. In če se za konec ponovno vrnemo k vprašanju, kaj je sploh šolski zvezek, zakaj je pomemben oziroma zanimiv in kaj dejansko pomeni današnjim šolarjem lahko rečemo, da je šolski zvezek zagotovo nepogrešljiva šolska potrebščina, ki kot posebna vez med učencem in učiteljem, kot tudi učiteljem in učencevimi starši v sebi skriva marsikatero zanimivost in značilnost časa ter kraja, v katerem ga je učenec uporabljal.

Viri in literatura

Viri

Slovenski šolski muzej (v nadaljevanju SŠM), Dokumentacijska zbirka, Mapa osnovne šole Šalovci, Zgodovina rim. kat. osnovne šole v Šalovcih.

SŠM, Dokumentacijska zbirka, Mapa osnovne šole Šalovci, Zgodovina državne ljudske šole Šalovci Prekmurje.

Šolski zvezek za spise iz šolskega leta 1955/56. Last Alojzije Šantavec.

Ustni vir

Šantavec, Alojzija, Pogovor o šolskih letih. Murska Sobota (osebni vir, oktober 2013).

Literatura

Enciklopedija Slovenije, 13. zvezek: Š-T. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999.

Slovenika: slovenska nacionalna enciklopedija, A-O. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011.

Slovenski veliki leksikon, 2: BI-DE. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007.

⁵ Slovenika: slovenska nacionalna enciklopedija, A-O, 2011, str. 108. Slovenski veliki leksikon, 2: BI-DE, 2007, str. 233.